

A készpénz szerepe a lakossági megtakarításokban*

Ritzl Ildikó^{IB} – Száraz Anikó^{IB} – Bódi-Schubert Anikó^{IB}

A háztartásokban tartott készpénzállomány robusztus viselkedése a fejlett országokban a hazai és nemzetközi elemzések szerint is elsősorban a felhalmozási célú készpénztartásnak köszönhető. Tanulmányunkban áttekintjük azokat a tényezőket, amelyek 2022–2025 között a forint felhalmozási célú készpénztartását jellemezték, valamint a felnőtt magyar lakosság körében végzett kutatás eredményei alapján megvizsgáljuk, hogy az egyéni készpénztartási döntések háttérében milyen motívumok állnak. Eredményeink szerint a háztartások felhalmozási gyakorlata megtakarítási szükségletpiramisba rendezhető, amelyben a készpénz a biztonsági tartalék kategóriában játszik lényeges szerepet, és tartásáról az elmaradt hozam ismeretében hoznak az egyének racionálisnak megélt döntést. A biztonsági tartalékként likvid formában tartott összegek mobilizálása a befektetések irányába az intézményi bizalom növelésével és a gazdasági, társadalmi bizonytalanság csökkentésével érhető el.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: G41, G51, E21

Kulcsszavak: megtakarítás, készpénz, felhalmozási szükségletpiramis

1. Bevezetés

A készpénz szerepe az elektronikus fizetés terjedésével jelentősen megváltozott az elmúlt évtizedekben. Az évezred elején a tranzakciós készpénzkereslet visszaszorulásával sokan azt vizionálták, hogy a készpénz hamarosan eltűnik a mindennapokból (Rogoff 2016). Ezzel szemben a nominális készpénzkereslet – a skandináv országokat kivéve – az elmúlt másfél évtizedben összességében növekedett (Ashworth – Goodhart 2020). Több tanulmány igazolta, hogy e jelenség háttérében a felhalmozási célú készpénzkereslet áll, amely az euro kereslete esetében is kimutatható (Zamora-Pérez 2021).

* A jelen kiadványban megjelenő írások a szerzők nézeteit tartalmazzák, ami nem feltétlenül egyezik a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontjával.

Ritzl Ildikó: Magyar Nemzeti Bank, vezető készpénzpolitikai szakértő. E-mail: ritzlnekazii@mnbb.hu
Száraz Anikó: Magyar Nemzeti Bank, vezető készpénzpolitikai szakértő. E-mail: szaraza@mnbb.hu
Bódi-Schubert Anikó: Magyar Nemzeti Bank, főosztályvezető. E-mail: schuberta@mnbb.hu

A magyar nyelvű kézirat első változata 2025. december 16-án érkezett szerkesztőségünkbe.

DOI: <https://doi.org/10.25201/HSZ.25.2.98>

Magas inflációs időszakban közgazdasági szempontból még inkább indokolt döntés a háztartásokban tartott készpénzállomány erőteljes csökkentése és a felhalmozott készpénz kamatozó eszközökbe fektetése az értékállóság biztosítása érdekében. Magyarországon a 2022–2023-as felfutó infláció idején azonban a háztartások által tartott készpénzállomány csak viszonylag kis mértékben csökkent, miközben az infláció a 25,7 százalékot is elérte 2023 elején, s az ezt követő változékony gazdasági környezetben is robusztus maradt a forgalomban levő készpénz nominál értéke. Az infláció és a háztartások készpénztartása közötti kapcsolat vizsgálata azért is indokolt, mert a közgazdasági logika alapján még alacsony inflációs környezetben sem racionális készpénzt tartani, csak ekkor kisebb a veszteség.

Kutatásunkat annak megértésére való törekvés ösztönözte, hogy hogyan alakítják ki a háztartások a megtakarításaik, felhalmozásaik összetételét, különös tekintettel a készpénz szerepére. Mi magyarázhatja azt, hogy a pénzügyi edukációban elért előrelépés ellenére (*Oktatási Hivatal 2024*) egy ilyen, látszólag nem racionális folyamat tapasztalható Magyarországon az elmúlt időszakban?

Bódi-Schubert és Ritzlné Kazimir (2023) a 2004–2022 közötti időszakra készített makrofókuszú elemzést. Eredményeik szerint a készpénztartást hosszú távon a háztartások nettó vagyona, a hosszú és rövid távú hozamok, a bizonytalanság, a reál-effektív árfolyam, a pénzügyi szolgáltatások ára, valamint az intézményi környezet alakítja. Rövid távon kizárólag a bizonytalanság és a rövid távú hozamok bizonyultak magyarázó erejűnek. Kapcsolódva e korábbi elemzéshez, jelen tanulmány kiegészíti a vizsgálatot az egyéni döntéshozatal befolyásoló faktorok feltérképezésével, bemutatja, hogy a készpénztartás az egyén szintjén milyen tényezők hatására formálódik, valamint a bizonytalanság és az intézményrendszerbe vetett bizalom hogyan csapódik le az egyéni felhalmozási döntésekben.

A tanulmány első része bemutatja a 2022 óta tapasztalt makrofolyamatokat, ezzel kiegészítve *Bódi-Schubert és Ritzlné Kazimir (2023)* elemzését, ezt követően a felhalmozási döntések egyéni attitűdjeit vizsgálja fókuszcsoporthoz és lakossági reprezentatív mintás kérdőíves felmérés eredményei alapján.

2. A készpénzkereslet és a felhalmozás alakulása

A 2022–2025 közötti időszakban a nominális készpénzkereslet – a 2022–2023 során felfutó inflációs periódustól eltekintve – növekvő volt. A készpénzkereslet tranzakciós vagy felhalmozási célú lehet. A tranzakciós készpénzkereslet, illeszkedve a korábbi tendenciához, csökkenő trendet mutatott, ezzel szemben a nem tranzakciós célú készpénztartás ebben az időszakban is bővült nominálisan. A háztartások felhalmozási célú készpénztartásának növekedéséhez hozzájárult az adott időszakban

jellemző, folyamatosan magas bizonytalanság, amit a viszonylag magas hozamok mérsékeltek. Végül a 2.3. alfejezet igazolja, hogy a rejtett gazdaság tevékenysége továbbra sem jelenti a készpénzkereslet növekedésének fő mozgatóerejét.

2.1. A készpénzkereslet alakulása

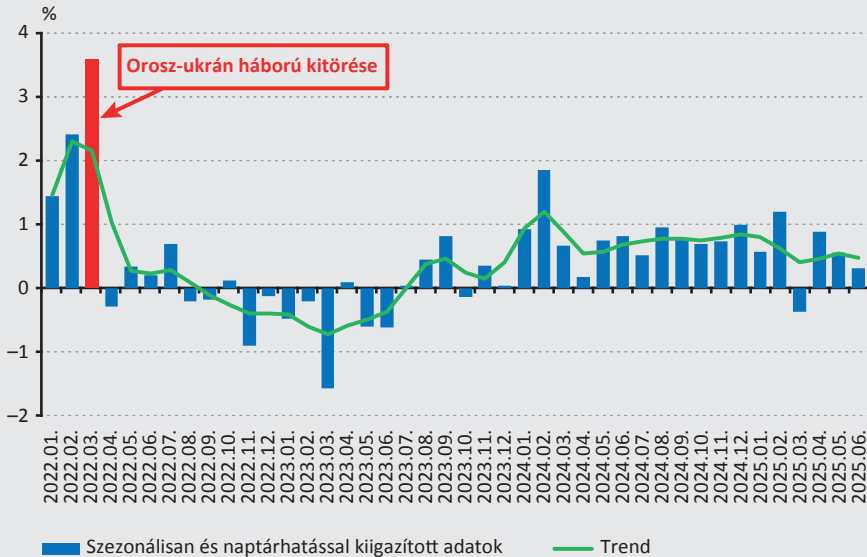
Jelen kutatás a készpénzkereslet alakulását 2022. január és 2025. I. féléve között vizsgálja. 2022 márciusában az orosz-ukrán háború kitörése miatti pánik kiugró mértékű készpénzkeresletet okozott. Az orosz-ukrán háború kezdetét követő két hétben a forgalomban lévő készpénzállomány közel 500 milliárd forinttal bővült, ami három hét alatt 6 százalékot meghaladó mértékű növekedést jelentett. Az orosz-ukrán háború kitörését követő készpénzkeresleti sokk a régiós országokban, valamint az euroövezetben is kialakult, mértéke azonban a konfliktustól földrajzi értelemben távolodva csökkent (*Faella – Zamora-Pérez 2025*).

A készpénzkeresleti sokkot követő igazodási folyamat 2022 októberéig tartott, ennek keretében a lakosság a márciusban felhalmozott készpénzállományt fokozatosan leépítette. Ez abban nyilvánult meg, hogy bár a folyamat kezdetén a nominális készpénzállomány havi bázisú növekedése volt megfigyelhető, ennek mértéke elmaradt a korábbi értékektől. Ugyanakkor a korrekciós folyamat lecsengése átfedésben volt a 2022 második negyedévétől dinamikusan növekvő infláció okozta készpénzkereslet visszaesésével, amelynek következtében 2022 augusztusától 2023 júliusáig havi bázison visszaesés ment végbe: ez időszak alatt a forgalomban lévő készpénzállomány 4,2 százalékkal, 353,4 milliárd forinttal csökkent. E csökkenés ellenére 2023. július végén a forgalomban lévő készpénzállomány 2,6 százalékkal haladta meg a 2021. év végi értéket. 2023 augusztusától az infláció mérséklődésével párhuzamosan a készpénzállomány ismét növekvő trendet mutat, a havi bázisú bővülés azonban elmarad a 2013–2020 közötti növekedési ütemtől. A forgalomban lévő nominális készpénzállomány a 2021. év végi 7 788,3 milliárd forintról 2025. június végére 9 218,6 milliárd forintra, 18,4 százalékkal növekedett (*1. ábra*).

A forgalomban lévő készpénzmennyiséget a vásárlóértékének tükrében vizsgálva, vagy a háztartások vagyonához, illetve GDP-hez viszonyítva egyértelmű, hogy a 2022–2025 közötti időszak jelentősen különbözött a 2013–2019 közötti konjunkturális fellendülés időszakától (*1. táblázat*).

1. ábra

A készpénzkereslet alakulása szezonálisan és naptárhatással kiigazított adatok alapján

Megjegyzés: előző hónap = 100, valamint az ábrán pirossal jelölt érték a JDemetra+ szezonális kiigazító szoftver által detektált kiugró értéket (outliert) jelöli.

Forrás: Számítások a Magyar Nemzeti Bank (MNB) adatai alapján

1. táblázat

A készpénzkereslet szempontjából releváns időszakok fontosabb adatai

	2013–2019	2022–2025 június
Háztartások reál nettó pénzügyi vagyonának éves átlagos változása (%)	+10,1	+4,3
Átlagos 3 hónapos állampapírpiazi referenciahozamok (%)	+1,1	+7,9
Reál-GDP éves átlagos változása (%)	+4,2	+1,0
Éves átlagos infláció (%)	+1,4	+9,1
A készpénzkereslet változásának havi relatív szórása az adott időszakban (%)	1,1	2,7
A készpénzmennyiség nominálértékének éves átlagos változása (%)	+13,4	+3,9
A készpénzmennyiség reálértékének éves átlagos változása (%)	+10,9	-5,9

Forrás: MNB (Az államháztartás és háztartások előzetes pénzügyi számlái: <https://statiztika.mnb.hu/publikacios-temak/penzugyi-szamlak/tajekoztatok/az-allamhaztartas-es-haztartasok-elozetes-penzugyi-szamlai>, Állampapírpiazi referenciahozamok: https://statiztika.mnb.hu/publikacios-temak/kamatlabak_-penz-es-tokepiaci-adatok/allampapirpiaci-referenciahozamok/allampapirpiaci-referenciahozamok) és a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) (1.2.1.1. A főbb ármutatók, havonta [előző év azonos időszaka = 100,0%], https://www.ksh.hu/stadat_files/ara/hu/ara0039.html valamint 21.2.1.8. A bruttó hazai termék (GDP) termelése 2021. évi átlagáron, nemzetgazdasági áganként, szezonálisan és naptárhatással kiigazított és kiegyensúlyozott negyedéves adatok [millió forint], https://www.ksh.hu/stadat_files/gdp/hu/gdp0092.html) adatok alapján szerzők számítása, 2025-re előzetes becslés

A 2008–2011 közötti gazdasági válságot követően 2013. januártól 2019 végéig a forgalomban lévő készpénzmennyiség dinamikusan nőtt reál- és nominálértékben egyaránt, bővülését mérsékelt volatilitás jellemezte. A GDP-arányos készpénzállomány a 2013-ban mért 10,6 százalékról 2019-ben 13,8 százalékra nőtt. A stabil bővülés az alacsony inflációnak, mérséklődő kamatkörnyezetnek, a dinamikus gazdasági növekedésnek, valamint a háztartások növekvő vagyonának volt köszönhető.

Ezzel szemben 2022-től a háztartások pénzügyi vagyonának bővülése mérséklődött, a hozamok nagy mértékben meghaladták a 2013–2019 közötti értékeket. A GDP-arányos készpénzállomány 2020-tól mérséklődött, 2023-tól 10,8 százalék körüli értéken stabilizálódott. Összességében a makrogazdasági környezet kedvezőtlenül alakult ebben az időszakban, a GDP-növekedés éves átlagban 1 százalékot ért el, az infláció éves átlaga 9,1 százalék volt, a turbulens gazdasági környezet a készpénzkereslet magas relatív szórásában is tükröződött. Ennek következtében a forgalomban lévő készpénzmennyiség reálértéke évente átlagosan 5,9 százalékkal mérséklődött (1. táblázat). A készpénzmennyiség nominál- és reálértékének alakulása is rugalmatlannak bizonyult az árszínvonal emelkedéséhez viszonyítva.

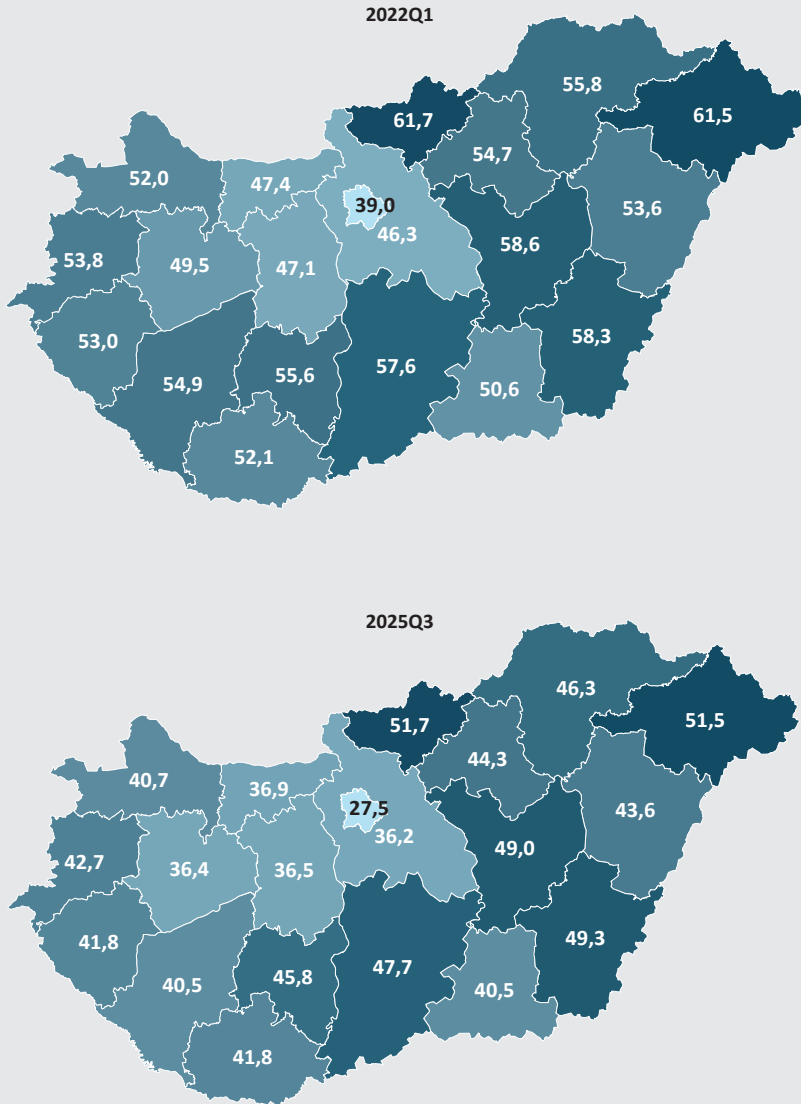
A folyamatok arra utalnak, hogy a GDP-arányos készpénzállomány a korábbi évek csökkenését követően 2023 óta állandósult, vagyis a felhalmozási célú készpénztartás reálértékben alacsonyabb szinten stabilizálódott.

2.2. A háztartások készpénzkereslete

A 2022–2025 közötti időszakban az elektronikus fizetési módok térnyerése erőteljes volt az online pénztárgépek (OPG) adatai alapján. A készpénzes tranzakciók darabszámának mérséklődése éves bázison 2022 júniusától vált jellemzővé, és 2023 novemberétől már a készpénzes tranzakciók értéke is folyamatosan csökken az előző év azonos időszakához képest, aminek alapján a tranzakciós célú készpénzkereslet csökkenésére következtetünk. 2022 januárjában az OPG-ben regisztrált tranzakciók értékéből a készpénzes tranzakciók 50,7 százalékkal részesedtek, 2025. június végére ez az arány 39,4 százalékra mérséklődött.

Ugyanakkor a készpénzhasználat területileg jelentősen eltérő mintázatot mutat, ami egyrészt a jövedelem, másrészt a készpénzhasználati preferenciák területi különbségeivel magyarázható. Az ország egészére jellemző, hogy a bruttó reál átlagkereslet növekedésével a készpénzes tranzakciók aránya csökken, azonban ezen indikátor változásának üteme vármegyénként eltérő mértékben hat a készpénzes tranzakciók arányának változására (2. ábra).

2. ábra
A készpénzes tranzakciók értékének aránya (%)

Forrás: MNB, NAV online pénztárgép adatbázis alapján

Az OPG-adatok alapján az egyértelműen csökkenő tranzakciós célú készpénzkereslet mellett a lakossági készpénzkereslet meghatározó mozgatóerejévé a megtakarítási célú készpénzfelhalmozás vált.

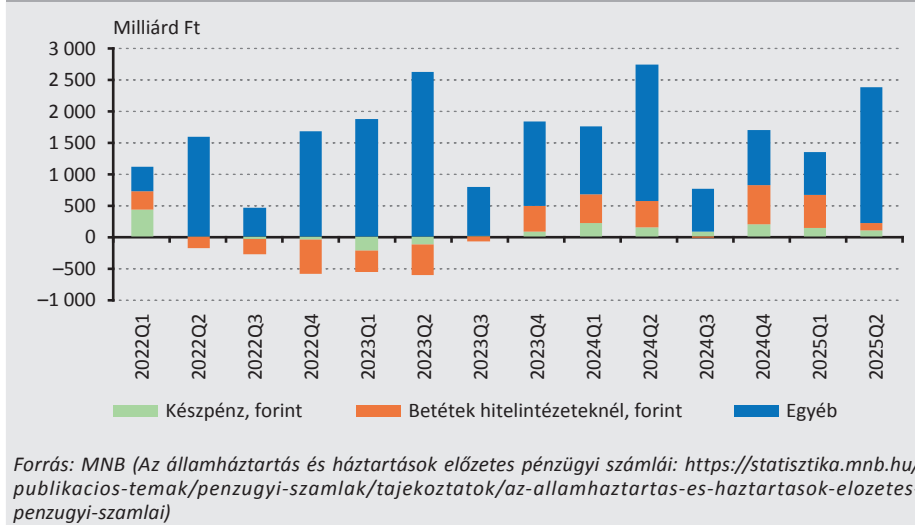
A megtakarítási magatartást a GDP arányában vizsgálva a hazai háztartási szektorra az elmúlt években, a GDP 6 százaléka körül alakuló nettó pénzügyi megtakarítás (más néven nettó finanszírozási képesség, ami a bruttó pénzügyi eszköznövekedés és forrásbővülés különbségeként adódik) volt jellemző, ami magasabb, mint a régiós országokban vagy az EU egészében mért, az MNB Megtakarítási Jelentés 2025 kiadvány adatai szerint (MNB 2025). Általánosságban elmondható, hogy bár a háztartások nettó pénzügyi megtakarítása a GDP-hez viszonyítva növekvő tendenciát mutat, 2011 óta a bruttó megtakarításon belül a készpénz aránya folyamatosan csökken. A megtakarítások készpénzben felhalmozott hányada a 2022-ben mért 9,3 százalékról 2025 első félévében 7,7 százalékra mérséklődött.

A 2022 nyarán felerősödő infláció kapcsán racionális döntésnek tűnhetett az elértektelenedő készpénz lekötése és így az értékének megőrzése. A háztartások részletes negyedéves pénzügyi számláinak adatai alapján azonban az látható, hogy bár a magas infláció időszakában, 2022 második és 2023 második negyedéve között a háztartások által tartott készpénzállomány csökkent, azonban a látra szóló betétek állományának a csökkenése ezt többszörösen meghaladta (3. ábra). A 2022 első negyedév végi állományi adatokhoz képest 2023 második negyedévének végére a háztartásoknál lévő készpénzállomány 6,8 százalékkal, míg a hitelintézeteknél vezetett betétek állománya 16,1 százalékkal csökkent. Ugyanezen időszak alatt az egyéb pénzügyi eszközök állománya (a háztartások pénzügyi eszközei a forint készpénz és a hitelintézeteknél vezetett betétállomány kivételével, mint például állampapírok, kötvények, részvények állománya) 17,8 százalékkal nőtt. Ebből arra következtetünk, hogy a hitelintézeteknél vezetett betétállomány az infláció változására rugalmasabban reagált, míg a készpénzállomány az árszínvonal növekedésére inkább rugalmatlannak tekinthető. Azaz a háztartások a rendelkezésükre álló készpénzt kedvezőtlen körülmények között is csak mérsékelten csoportosítják át hozamot biztosító eszközökbe, míg a betétekkel ezt sokkal nagyobb valószínűséggel teszik meg.

Az infláció csökkenésével 2023 végétől a készpénzállomány és a hitelintézeteknél tartott látra szóló betétek nominális állománya újra növekedett, a háztartások „visszatöltötték” ezeket a felhalmozási formákba a pénzeiket. 2023 második negyedévének végétől 2025 azonos időszakáig a készpénzállomány 16,5, a betétállomány 25,8, míg az egyéb pénzügyi eszközök állománya 26,6 százalékkal bővült. Tehát a csökkenő infláció időszakában is rugalmatlanabbnak bizonyult a háztartások által tartott nominális készpénzállomány alakulása a betétállományhoz képest. A készpénz betétállományhoz viszonyított rugalmatlansága azt implikálja, hogy a készpénz

és egyéb pénzügyi eszközök, mint például állampapírok, kötvények és részvények között jóval csekélyebb a helyettesíthetőség, mint a folyószámlán tárolt összegek és az egyéb pénzügyi eszközök között.

3. ábra
A háztartások pénzügyi eszközállományának változása az előző negyedévhez képest

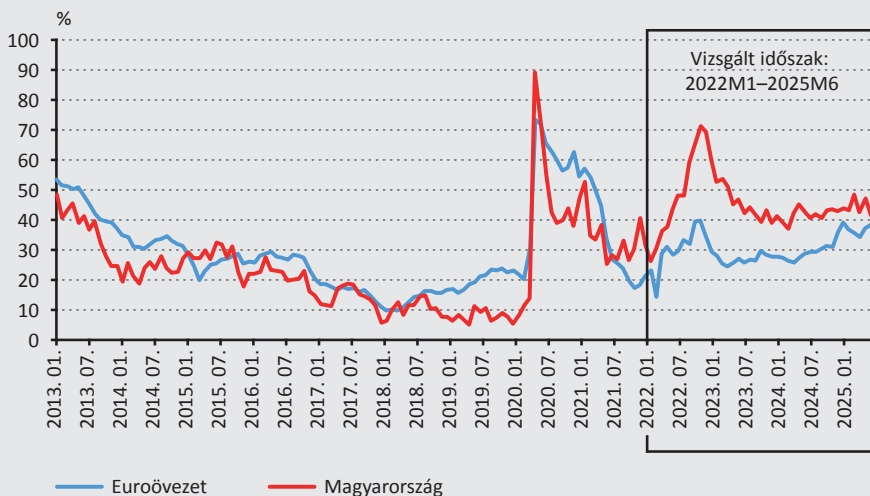

Bódi-Schubert és Ritzlné Kazimir (2023) igazolta, hogy a bizonytalanság növekedése rövid és hosszú távon is növeli a készpénzkeresletet. A bizonytalanságot a munkanélküliségi kilátások érzékelését mérő ESI indexszel közelítették, mivel a munka elvesztésétől való félelem komoly egzisztenciális fenyegetettséggel jár. Az index magasabb értékénél a népesség nagyobb aránya számít arra, hogy a következő 12 hónapban elvesztheti a munkáját (4. ábra). A 2022 márciusában kirobbant orosz-ukrán háború ezt a bizonytalanságot hazánkban jelentős mértékben megnövelte, de az ekkor kialakuló csúcspont nem érte el a 2008-as válság kialakulásakor vagy a Covid19-járvány kezdetén mérteteket. A különbség ezekhez a lokális csúcspontokhoz képest az, hogy az index szintje nem csökkent tartósan. A mutató 30–40 közötti értékeket vesz fel annak ellenére, hogy a munkanélküliségi ráta azóta sem növekedett számottevően, 2025 júniusában 4,3 százalékot ért el, ami 0,7 százalékponttal magasabb a 2022. júniusi értéknél. Összehasonlításként, a munkanélküliségi kilátásokat mérő ESI-index értéke 2013–2019 között a 0–20 közötti tartományban alakult. A bizonytalanság tartósan magas szintjéhez hozzájárultak a napjainkig tartó turbulens időszakot jól jellemző gyors, váratlan gazdasági, politikai, társadalmi és egyéb változások, amelyek közvetlenül vagy közvetve jelentősen befolyásol(hat)ják az egyének életét, és így növekvő bizonytalansághoz vezet(het)nek.

A munkanélküliségi kilátásokkal mért bizonytalanság Magyarországon már a Covid19-járvány óta tartósan meghaladja az euroövezetben mért adatot. Ez korábban csak a gazdasági válság időszakában volt jellemző. 2013–2016 között a magyar és az euroövezeti mutató hasonló értékeket vett fel, míg 2016–2019 között a hazai bizonytalanság az euroövezetihez képest jelentősen elmaradt. Az adatok arra utalnak, hogy a bizonytalanság továbbra is hozzájárulhat a hazai lakossági készpénztartás magas szintjéhez.

4. ábra

A következő 12 hónap munkanélküliségi kilátásainak értékelése

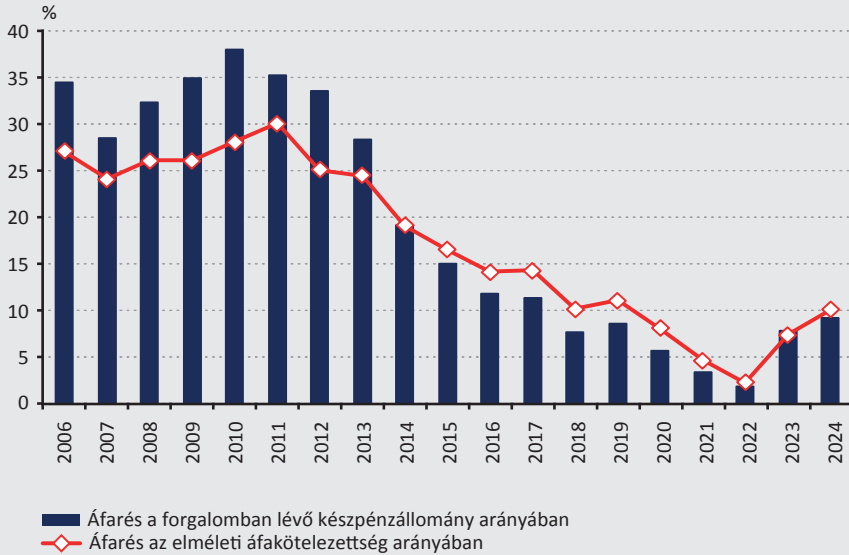

Forrás: Európai Bizottság (Economic Sentiment Indicators: https://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/surveys/documents/series/nace2_ecfin_2510/consumer_total_sa_nace2.zip, letöltés ideje 2025. november 7.)

2.3. A rejtett gazdaság hatása a készpénzkeresletre

A forgalomban lévő készpénzállomány bővülésével kapcsolatosan gyakorta felmerül a közbeszédben, hogy a rejtett gazdaság növekedése magyarázza a készpénz iránti igény növekedését. Egyértelmű, hogy a készpénzkeresletre a tranzakciós és megtakarítási tényezőkön túl, bizonyos mértékben a rejtett gazdaság készpénzigénye is hatással van. A rejtett gazdaság legjelentősebb mérhető tényezője az áfa-elkerülés, ami 2011-2022 között folyamatosan csökkent az áfarés becslések alapján (Ritzlné Kazimir – Máténé Bella 2020), azonban 2023-tól trendforduló következett be azzal, hogy az áfarés növekedési pályára állt. A készpénzkereslet hosszú távú pályáját a szokásos változók mellett a rejtett gazdaság is magyarázza, így valószínűsíthető, hogy az elmúlt 3 évben az áfacsalás növekvő aránya is hozzájárult a készpénzkereslet bővüléséhez (5. ábra).

5. ábra
A magyar áfarés az elméleti áfa és a forgalomban lévő készpénzállomány arányában

Megjegyzés: Az áfarés a be nem fizetett áfa arányát mutatja meg az elméleti áfa kötelezettséghez viszonyítva.

Forrás: Európai Bizottság (VAT Gap in the EU: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/298d43e2-bd28-11ef-91ed-01aa75ed71a1/language-en>, letöltés ideje: 2025. június 6., valamint VAT Gap in the EU Report 2025: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b5c7403b-d67f-11f0-8da2-01aa75ed71a1/language-en>, a 2024-es adatok az alapadatokat tartalmazó táblázatból lettek kiszámítva: https://taxation-customs.ec.europa.eu/document/download/c4ce2e13-0a9b-4a26-8f49-7238a8b4dc7a_en, a letöltések ideje: 2026. január 7.)

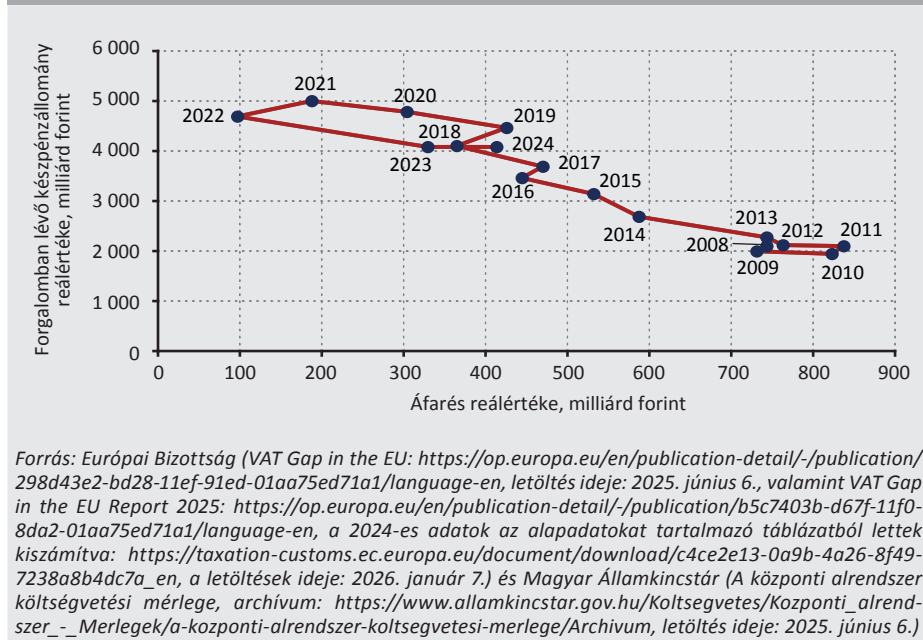
Az 5. ábrán látható, hogy a forgalomban lévő készpénzállomány alakulásában 2006–2013 között a rejtett gazdaság jelentősebb szerepet játszhatott, mint a 2014–2022 közötti időszakban. A 2022 után bekövetkezett trendforduló újra növelhette a rejtett gazdaság súlyát a készpénzkeresletben, de ez a szerep nem hasonlítható a 2014 előtti időszakhoz. Ez alátámasztja, hogy bár a rejtett gazdaság jelentősége nem elhanyagolható a készpénzkereslet szempontjából, de 2014–2022 közötti intenzív bővülési időszakban nem ez volt a készpénzkereslet nominális növekedésének fő mozgató ereje.

Ha a forgalomban lévő készpénzállomány és az áfarés nominálértéke helyett ezek reálértéke kerül fókuszba, akkor jól látható, hogy a két mennyiség között erős negatív kapcsolat figyelhető meg, a korrelációs együttható értéke $-0,959$, azaz az áfarés reálértékének a csökkenése, a forgalomban lévő készpénzállomány reálértékének növekedésével jár együtt. Ennek a jelenségnek a vizsgálata, valamint a rejtett gazdaság készpénzkeresletének az elemzése terjedelmi okokból túlmutat ennek

a tanulmánynak a keretein, de a 6. ábra alapján kijelenthető, hogy minden egyéb változatlansága mellett az áfarés növekedése nem jár együtt a forgalomban lévő készpénzállomány növekedésével.

6. ábra

A forgalomban lévő készpénzállomány és az áfarés reálértéke 2008-as áron

3. A készpénzben való felhalmozás egyéni ösztönzői – kutatási eredmények

A kutatás célja az volt, hogy a felnőtt magyar lakosság körében a készpénzben történő felhalmozás robusztusságának motivációit feltárja. Ennek érdekében a Magyar Nemzeti Bank 2025 első negyedévében lakossági készpénzhasználati szokásokat felmérő átfogó kutatást hajtott végre, aminek során kérdőíves felmérés és fókuszcsoportos interjúkon keresztül térképezte fel a lakossági készpénzhasználati szokásokat, attitűdöket¹. Az 1 500 fős, felnőtt lakosság körében reprezentatív mintán a kérdőív adatait hibrid formában, 1 000 fős online és 500 fős telefonos lekérdezés keretében vették fel. Kérdőív adatait a nem, iskolai végzettség, lakóhely típusa és életkor változók szerint a 2022-es népszámlálás adatokat alapul véve lett kiterjesztve a teljes felnőtt lakosságra.

¹ A lakossági kutatást a Századvég Konjunktúrakutató Zrt. végezte.

Összesen 6 fókuszcsoport interjúra került sor, kettőre Budapesten, valamint Debrecenben, Győrben, Keszthelyen és Tiszaföldváron. Minden fókuszcsoportban tíz-tíz résztvevő beszélgetett, a résztvevők kiválasztásában nem, kor és iskolai végzettség szerint a felnőtt népesség összetételét vették figyelembe.

A fókuszcsoportos interjúkról felvétel készült, a leiratozás Alrite szoftverrel készült. A szöveget feldolgozása során (*Nyumba et al. 2018; Rabiee 2004*) a felhalmozásra vonatkozó szövegrészeket többkörös kategorizálásnak vetettük alá (*Lochmiller 2021*), ami a felhalmozási formákat, szempontokat, érzelmeket, élethelyzeteket és kognitív torzításokat azonosította. A fókuszcsoportos interjúk feldolgozásának részletes módszertanát és a feldolgozás eredményeit *Ritzl és szerzőtársai (2026)* ismerteti.

A fókuszcsoportos interjúkból feltárva a készpénz szerepét a felhalmozásban, érthetővé válik az a látszólag nem racionális döntés, hogy a háztartások a felhalmozások egy – arányaiban egyre kisebb, de makrogazdasági szinten mégis számottevő – részét miért tartják készpénzben. A készpénztartás magyarázatának egyik sarkalatos eleme a felhalmozások szükségletpiramis szerinti kategorizálása, ezt, valamint a reprezentatív lakossági felmérés megtakarításra vonatkozó megállapításait a *3.1. alfejezet* tartalmazza. A *3.2 alfejezetben* a készpénztartást és a felhalmozási szükségletpiramis kategóriáit kialakító egyéni szintű döntéseket meghatározó tényezőket elemezzük.

3.1. A felhalmozási szükségletpiramis

Bár a közgazdasági szaknyelvben a megtakarítás a jövedelem el nem költött részeként azonosított egyértelmű kategória, a köznyelvben a megtakarítás szemantikai szempontból nem tekinthető átfogó fogalomnak ugyanerre, valamint lakossági kutatásunk alátámasztja, hogy a megtakarítás kifejezés egyaránt jelölhet állományi és flow értéket is. Fontos eredmény továbbá, hogy a kutatás feltárta, hogy a megtakarítás szinonimái, mint például a félretett pénz, befektetés, biztonsági tartalék, vésztartalék, tartalék, vagyon az egyén kognitív értékelésében eltérő jelentésréteggel bírnak, eltérő a céljuk és a funkciójuk és különböző érzelmi viszonyulás köthető hozzájuk. Az eltérő érzelmi viszonyulás és cél miatt ezek a kategóriák alá-fölérendeltségi viszonyban állnak egymással. A különböző kategóriák képzésének két fő következménye van kutatásunk szempontjából.

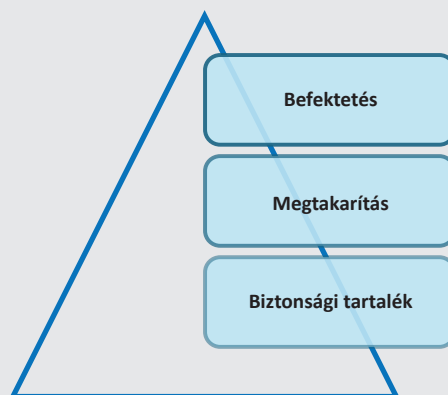
Mindennek következtében a lakossági kutatás esetében figyelembe kellett vennünk, hogy a megtakarítás szót tartalmazó kérdésekre adott válaszok a fogalom nem átfogó és tartalmilag nem egyértelmű jelentése miatt csak az információs halmaz egy részét fogják lefedni, sőt félrevezető eredményre is vezethetnek. Emiatt szükséges volt külön kezelni a felhalmozott összegek állományát és a felhalmozás folyamatát, amit a kérdőív és a fókuszcsoport vezérfonal megfogalmazása során egyaránt szem előtt tartottunk. A készpénznek az egyén rendelkezésére álló megtakarítási állományban és a felhalmozási folyamatban is van szerepe, de ez a kettő eltérő.

Továbbá a felhalmozás kifejezésére használt biztonsági tartalék, megtakarítás, befektetés a kategóriák alá-fölérendeltségi viszonya miatt szükség volt a közöttük érzékelhető hierarchikus szerkezet részletes feltérképezésére is. Ezt – a probléma jellegénél fogva – főként a fókuszcsoporthoz tartozó interjúk során tudtuk végrehajtani, itt vizsgáltuk az egyes kifejezésekhez kapcsolódó attitűdöket, a döntési mechanizmusokat, a rétegek relatív súlyának alakulására ható tényezőket, valamint ezek változásának folyamatát.

A felhalmozási szükségletek hierarchikus felépítésével magyarázható, hogy az adott hónapban elkölteni nem tervezett pénzüsszegek, a pénzügyi vagyontól különböző elemei elkülönülnek, eltérő funkcióval bírnak, és általában az ezekhez kapcsolódó attitűdök is eltérőek. Az alá-fölérendeltségi viszony ahhoz is hozzájárul, hogy a felhalmozás egy részét a lakosság készpénzben vagy egyéb likvid formában tartja. A hierarchikus struktúra Maslow (1954) szükségletpiramisához hasonló. A felhalmozással kapcsolatos kategóriák lehatárolását már Fisher (1930) és Keynes (1936) is megfogalmazta, azonban a kategóriák hierarchikus szerkezetét később igazolták (Lindqvist 1981; Xiao – Noring 1994; DeVaney et al. 2007), a szintekhez eltérő likviditású és kockázatos eszközök (Xiao és Anderson 1997) és különböző tervezési időhorizont rendelhető (DeVaney et al. 2007).

Általában elmondható, hogy a fókuszcsoporthoz tartozó interjúk során a felhalmozás fogalma a biztonsági tartalék-megtakarítás-befektetés jól lehatárolt kategóriáira bomlott a résztvevők többsége számára (7. ábra). Ez a kategorizálás a szakirodalom által meghatározotthoz képest jóval egyszerűbb, kevesebb szintet tartalmaz. Ugyanakkor ki kell emelni, hogy azok a többszintű klasszifikációk kérdőíves adatfelméréseken alapulnak, ahol a szinteket a jövedelem függvényében határozták meg.

7. ábra
A felhalmozási szükségletpiramis szintjei

A fókuszcsoporthoz tartozó interjúk eredménye alapján a három kategória hierarchikus viszonyban áll egymással, legfontosabb a biztonsági tartalék képzése, ezt követi a megtakarítás valamilyen meghatározott hosszabb távú célra, a befektetés pedig ezen felül képződik, egyetlen célja a jövedelemszerzés.

A felhalmozási szintek rétegződése a fókuszcsoporthoz tartozó interjúk szövegeinek feldolgozása során is egyértelműen kirajzolódott. A biztonsági tartalék és a megtakarítás azonban a résztvevők egy része számára azonos fogalom volt, azért, mert „ez szokták meg, egyben kezelik”, illetve sok esetben a rendelkezésükre álló alacsony jövedelem nem teszi lehetővé a különbségtételt. Ők azok, akik legfeljebb a folyó kiadásokat és a félretett pénzt különböztetik meg. A továbbiakban röviden bemutatjuk a három felhalmozási kategória fókuszcsoporthoz tartozó interjúk alapján jellemezhető karakterisztikákat.

3.1.1. A biztonsági tartalék

A biztonsági tartalékot a résztvevők a váratlan kiadásokra szükséges összegként határozták meg, amivel mindenképp rendelkezni kell. Kiemelten fontos tulajdonsága a likviditás, képzésénél a hozam és ezzel párhuzamosan az értékállóság egyáltalán nem játszik szerepet, emiatt jellemző, hogy a résztvevők a biztonsági tartalék legalsóbb részét készpénzben tartják.

A biztonsági tartalékhoz kapcsolódó attitűdök közül a biztonságra törekvés a legjelentősebb, ami ebben az esetben az egyén biztonságát jelenti, ha valamilyen hirtelen esemény miatt pénzre lenne szüksége, az álljon azonnal rendelkezésére, vagyis maga a likviditás is hozzájárul az egyén biztonságához. A felhalmozási formák közül a biztonsági tartalékhoz tartoznak a legintenzívebb érzelmek. A biztonsági tartalék oldja fel a bizonytalanság miatti szorongást és az érzékelt valóság miatti félelmet, megléte nyugalmat, stabilitást jelent. A biztonsági tartalék „katasztrófák” esetén használandó, a résztvevők jóval nagyobb intenzitással, jelentős érzelmi töltettel beszéltek róla.

Felhalmozása kevésbé függ az egyén körülményeitől, ismereteitől, tudásától, mivel a „szükség van rá”, „kell, hogy legyen” a fő motiváció. A biztonsági tartalék az egyén által meghatározott mértékű, hiánya feszültséget és negatív érzéseket okoz, amit az adott összeg elérése megszüntet, és amit a felhasználása újratermel. Ezzel függhet össze, hogy a biztonsági tartalék felhalmozásánál a rendszerességet nem említették, annak „meg kell lennie”.

A biztonsági tartaléknál a résztvevők összegeket is megneveztek, ami pár százezer forinttól 2–3 millió forintig terjedt, illetve 3–12 hónapnyi megélhetést biztosító összegben definiálták azt. A résztvevők közel fele kiemelte, hogy az általa felhalmozott biztonsági tartalékot otthon tartja készpénzben. A fentieket figyelembe véve, a KSH

kereset statisztikai alapján, a biztonsági tartalékok induló összege 1 millió forint körüli a medián keresettel rendelkezők esetében (2. táblázat).

2. táblázat	
A háztartások által tartott biztonsági tartalék értékének hipotetikus alakulása 2024-ben	
Időhorizont	Biztonsági tartalék a nettó mediánkeresetből számítva (forint)
3 hónap	1 067 203
6 hónap	2 134 406
12 hónap	4 268 812

Megjegyzés: bruttó mediánkereset = 516 994 forint/hó/ffő, nettó/bruttó átlagkereset arányával számolva (68,8%) a nettó mediánkeresetet (355 734 forint/hó/ffő)

Forrás: KSH (20.2.1.41. Főbb kereseti adatok – munkáltatók teljes körénél, havonta, valamint havi és negyedévente kumulált. STADAT tábla: https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0143.html, letöltés ideje: 2025. szeptember 30.)

Az is jellemző motívum volt, hogy a készpénztartás infláció miatti értékvesztésének a fókuszcsoport résztvevői tudatában voltak, vagyis a készpénztartás ilyen szempontból tudatosan vállalt veszteség, így nem vezethető vissza a pénzügyi edukáció hiányára. A gazdasági vagy létbizonytalanság növekedésével a biztonsági tartalék felértékelődik, ezért kevés esélye van annak, hogy infláció esetén ezeket az összegeket kevésbé likvid formákba csatornázzák át.

A valutában való felhalmozás a biztonsági tartalék egy speciális formája, ugyanis az inflációval és a forint leértékelődésével kapcsolatos belső szorongást oldja, ezért az általa nyújtott biztonságot értékelik a résztvevők és értékállóknak gondolják a valutát. Elsősorban eurót, ezen kívül az amerikai dollárt említették, amit otthonukban tartanak néhányan.

3.1.2. A megtakarítás

A megtakarítás a biztonsági tartalékkal szemben általában valamilyen cél elérésére szolgál, aminek kapcsán gyakorta említették a nyugdíjcélú megtakarításokat vagy az ingatlanvásárlást, illetve a jólét növelését, ezek a célok nem a mindennapos, hétköznapi szükségletekhez köthetők, illetve megjelenik a várható egészségügyi kiadásokra való tartalékolás. A megtakarítás esetében felértékelődik a rendszeresség, és már fontos az értékállóság, a hozam és a költségek is. Általában rendszeresen vagy rendszerességre törekedve adott összeget vagy a jövedelem adott hányadát teszik félre.

Az érzelmek szempontjából megtakarítás felhalmozása hasznosságot jelent, sokan a boldogság elérésének eszközeként említették.

A megtakarítás esetében a költség, hozam, illetve a biztonság került leggyakrabban említésre, de itt a biztonság kevésbé magára az egyénre, hanem inkább arra irányul, hogy az egyén szeretné a pénzét biztonságban tudni, a biztonság és az értékállóság az elsődleges döntési szempontként volt azonosítható. A résztvevők

a megtakarítások kapcsán gyakran említették az állampapírt, mint biztonságos megtakarítási formát.

Mivel a megtakarításnál a hozam és a költségek fontos szempontot jelentenek és a résztvevők általában nem bíznak abban, hogy a bank az ő érdeküket szem előtt tartja, ezért a bankokkal szembeni és az általános bizalmatlanság itt a legerősebb, ami a tervezési időhorizont csökkenését eredményezi.

A készpénz szerepe a megtakarításokban a biztonsági tartalékhoz képest már jóval kevésbé domináns, de az is jellemző magatartásforma, hogy többen készpénzben gyűjtik össze bizonyos értékhatárig a megtakarításukat, s csak ezt követően fordulnak pénzügyi intézményekhez.

Emellett a készpénzes megtakarítás a banki költségek elkerülése miatt merült fel az interjúkban, és még ez esetben is jelentős szerepet játszik a likviditás, valamint a hozzáférhetőség. A megtakarítással kapcsolatban a készpénzt a félelem, bizalom, bizonytalanság attitűdökkel együtt említették, az általános bizonytalanság, valamint a bankokkal szembeni bizalmatlanság feloldásának eszközét is többen a készpénzzel azonosították.

3.1.3. A befektetés

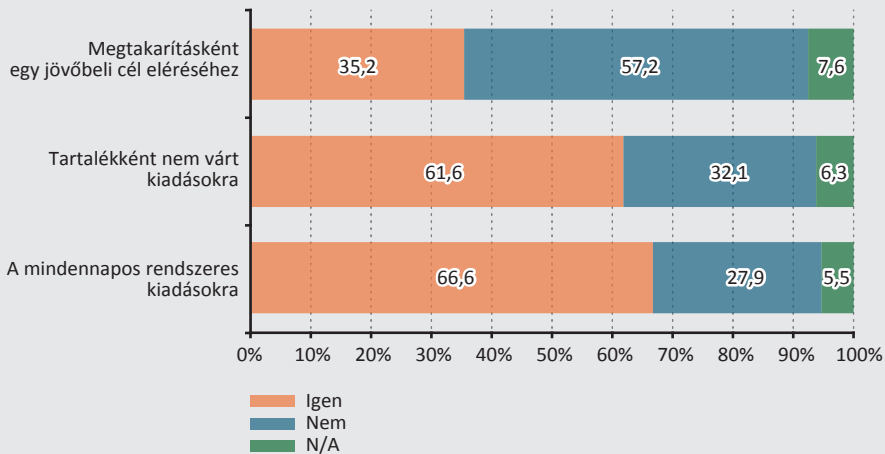
A válaszadók többségének gondolatmenete szerint befektetésre akkor kerülhet sor, amikor nagyobb értékű összeg áll az egyén rendelkezésére, és annak felhasználását nem tervezi a közeljövőben, ennél a kategóriánál az elérhető hozam, illetve költség hangsúlyossá válik. Több esetben felmerült, hogy nem pénzügyi termékeket, hanem az ingatlant, mint befektetési formát tartják legbiztonságosabbnak és a leginkább értékállóknak. A befektetés egyértelműen hosszú távú és kevésbé fűződik hozzá mély, személyes érzelmek. Ez a „felesleges pénz”, amit jövedelemszerzésre kívánnak használni, és ezáltal távolabbinak tekintett, mint a közvetlen mindennapi szükségletkielégítést szolgáló összegek. A befektetések esetén a készpénznek már egyáltalán nincs szerepe.

3.1.4. A kérdőíves kutatás eredményei

A fókuszcsoportos interjúk eredményei feltáró jellegűek, az egyes magatartásformák gyakoriságáról nem nyújtanak reprezentatív információt. Azonban a kérdőív adatai alapján képet alkothatunk arról, hogy a készpénz milyen helyet tölt be a felnőtt lakosság felhalmozási magatartásában a szükségletpiramis egyes szintjein. Mivel azonban a befektetésnél a fókuszcsoportos tapasztalatok alapján egyáltalán nem játszott szerepet a készpénz, ezért a tranzakciós, biztonsági tartalék és megtakarítási célú készpénztartásra kérdeztünk rá. A válaszadók 66,7 százaléka a mindennapos rendszeres kiadásokra tart otthon készpénzt, és 61,6 százaléka a váratlan, hirtelen felmerülő kiadások miatt is biztonsági tartalékként. Megtakarításként kategorizált készpénzt csak a válaszadók 35,2 százalékánál volt azonosítható (8. ábra).

8. ábra

Tart-e az Önök háztartása forintban készpénzt az alábbi indokok miatt?

Megjegyzés: N=1 500

Az otthoni készpénztartás mozgatóerőit vizsgálva a legfontosabb motivációnak a biztonsági tartalék képzése bizonyult, a válaszadók 82 százaléka nyilatkozott úgy, hogy „jó, ha van otthon készpénz bármilyen váratlan esetre”. Ez iskolai végzettségtől, jövedelemtől, lakóhelytől függetlenül érvényes volt a válaszadókra (9. ábra).

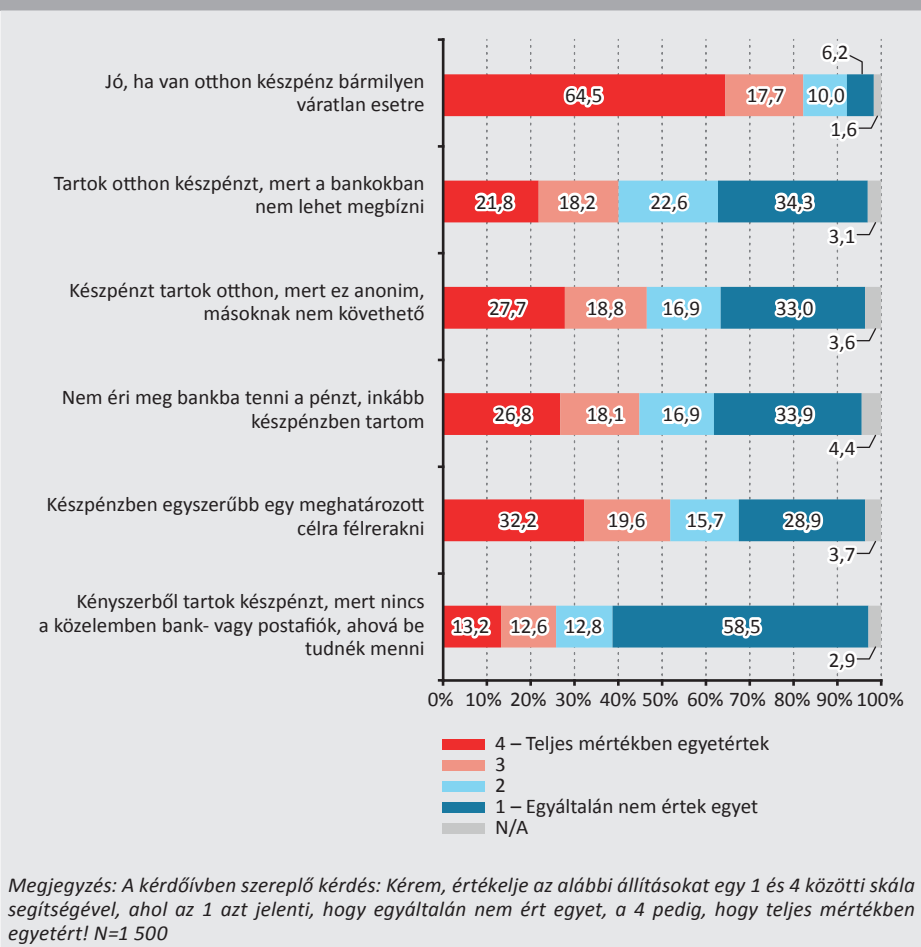
A válaszadók több mint fele (52%) úgy gondolta, hogy készpénzben egyszerűbb egy meghatározott célra félrerakni, ez a válasz a mentális könnyelés elterjedtségére utal. Ez az egyszerű technika az önkontroll megtartására irányul, célja a hosszú távú célokkal szembeni konzisztens magatartás kialakítása (Thaler – Shefrin 1981). A készpénz erre azért lehet jó eszköz, mert mivel fizikailag megfogható, elköltése az elektronikus fizetéshez képest nagyobb veszteségnek tűnik, különösen, ha nagy bankjegycimletek felhasználásáról van szó (Raghubir – Srivastava 2008, 2009).

A fókuszcsoporthoz tartozó interjúk során a hitelintézetekkel szembeni bizalmatlanság több rétege is kirajzolódott. Meglehetősen általánosnak tűnt az az érzés, hogy a bankok árazási gyakorlata nem fair, illetve túlzó, emiatt nem éri meg bankba tenni a pénzt. Ennél súlyosabb, de még mindig meglehetősen gyakori volt az a vélekedés, hogy azért nem éri meg bankba tenni a pénzt, mert végül az egyén nem azt kapja vissza, amit megígértek neki. A banksódtól való félelem is megjelent az interjúk során, de rendkívül ritkán. Végül a bizalmatlanság legmagasabb szintjét a teljes intézményrendszerrel szembeni bizalmatlanság jelenti, ez ösztönözheti az egyént az anonimitásra törekvés felé. Ezek alapján a pénzintézetekkel szembeni bizalmatlanság a következő forrásokból fakadhat:

- i. a tudás vagy kompetenciahiány, azaz az egyén nincs birtokában mindazon pénzügyi ismereteknek, amelyek alapján a készpénztartás alternatívájaként szolgáló lehetőségek költségeit és hozamait reálisan megítélhetné;
- ii. reputáció, azaz pénzügyi intézmények megítéléséhez kapcsolódó társadalmi attitűd;
- iii. egyén és pénzügyi intézmény közötti egyenlőtlen hatalmi viszony és érdekérvényesítő képesség. A bankokkal és intézményrendszerrel szembeni bizalmatlanság a válaszadók 40–50 százalékának készpénztartását motiválja.

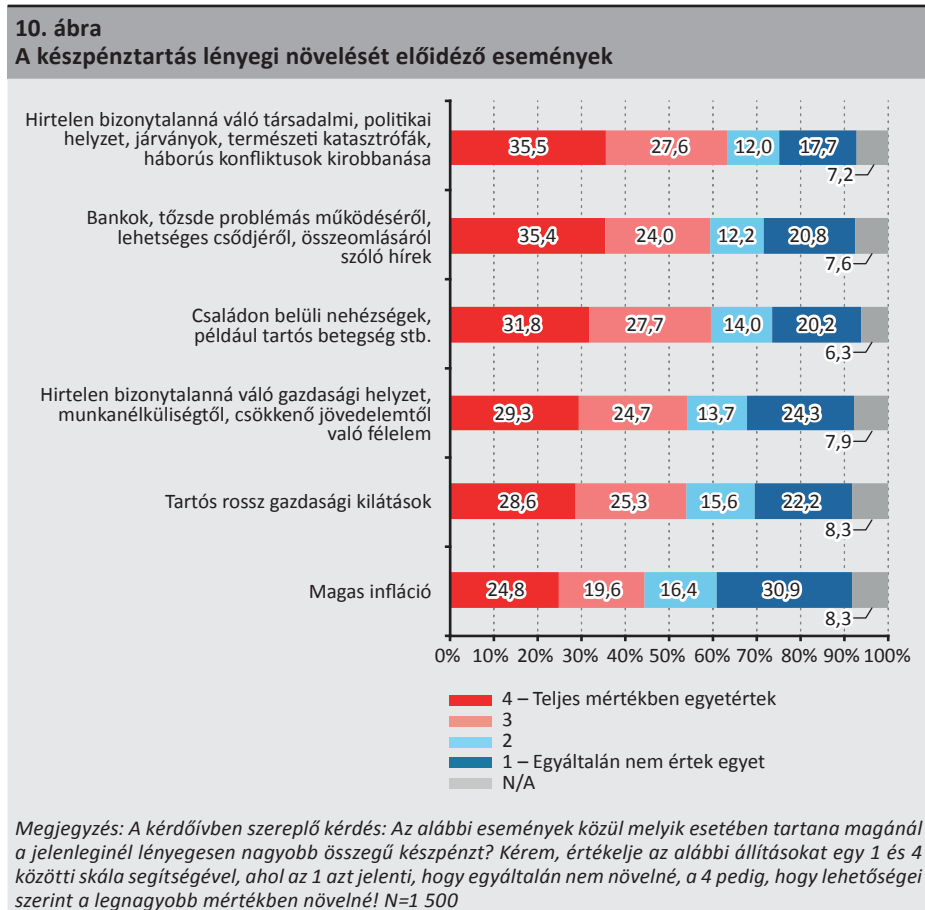
Végül ki kell emelnünk azt a megállapítást is, hogy válaszadók negyede (25,8%) tart azért az otthonában készpénzt, mert bank- vagy postafiók nincs a közelében.

9. ábra
Megfontolások a készpénz tartása mögött

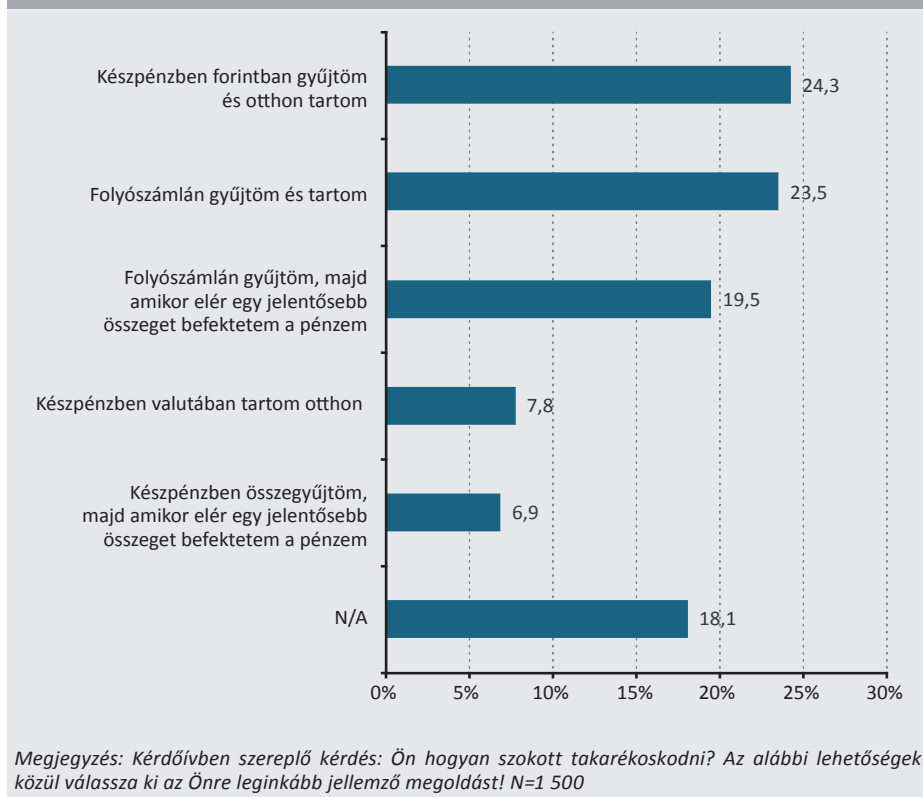
A fókuszcsoportos interjúk során az is nyilvánvalóvá vált, hogy a felhalmozási szükséglet-piramis szintjeinek meghatározása során a legalsó, biztonsági tartalék szintje a bizonytalanság növekedése esetén bővül, akár a jövedelemből való feltöltéssel, de akár a többi szintről való átcsoportosítással is. A bizonytalanság növekedése bármilyen gazdasági, pénzügyi, egészségügyi probléma esetén megvalósulhat. Kérdőíves felmérésünk igazolta, hogy a bizonytalanság növekedése esetén a lakosság többsége a készpénztartás növekedése mellett döntene (10. ábra). A legnagyobb arányban a hirtelen bizonytalanává váló társadalmi, politikai helyzet, járványok, természeti katasztrófák, háborús konfliktusok esetén növelné a felnőtt lakosság a készpénzkészletét, ekkor a felnőtt népesség 63,1 százaléka bővítené az általa tartott készpénzt valamilyen mértékben.

Meglepő, hogy a felnőtt lakosság 44,4 százaléka azt a választ adta, hogy még magas infláció esetén is növelné a készpénz tartalmát. Ez a látszólag mélységesen ésszerűtlen döntés feltételezhetően annak köszönhető, hogy a magas infláció is növeli a bizonytalanságot, a magas inflációs pálya által okozott jelentősebb szórás, a relatív árak változékonysága és a gazdaságpolitika növekvő kiszámíthatatlansága miatt (Ball – Cecchetti 1990).

A kérdőíves felmérés a felhalmozás folyamatának vizsgálatát is tartalmazta. A legjellemzőbb takarékoskodási forma a készpénzben, és a folyószámlán való gyűjtögetés lekötés nélkül, ezeket a lakosság 24,3, illetve 23,5 százaléka alkalmazza. A befektetési célú takarékoskodást a lakosság 19,5 százaléka folyószámlán, 6,9 százaléka készpénzben végzi, 7,8 százaléka valutát tart otthon (11. ábra).

11. ábra
Takarékoskodási technikák

3.2. Eredmények értékelése

3.2.1. Felhalmozási formák képzése és elkülönítése

A fókuszcsoportos beszélgetések alátámasztották, hogy a felhalmozási folyamat során az elsődleges cél a biztonsági tartalék képzése és az ezt meghaladó összegeket nevezték megtakarításnak. Befektetésre akkor kerül sor, amikor a megtakarításokból nagyobb összeg összegyűlik, és a fogyasztási célok már megvalósultak. A kategóriák mentén az attitűd is változik, amíg a biztonsági tartaléknál az egyén személyes biztonságának a növelése és az esetlegesen bekövetkező váratlan eseményekkel kapcsolatos szorongás, félelem csökkentése a cél, a megtakarításnál már a jólétet

növelő célok, érzések kerekednek felül. A befektetés célja egyértelműen a kiegészítő jövedelem biztosítása hosszabb távon.

A felhalmozási kategóriákon belül a készpénznek nyilvánvalóan a biztonsági tartalék képzésénél van a legfontosabb szerepe, a fókuszcsoport résztvevői egyetértettek abban, hogy a biztonsági tartalék valamekkora részét készpénzben szükséges ott-hon tartani. A készpénz-tartás a mentális könyvelésen keresztül a megtakarításban is játszhat még szerepet.

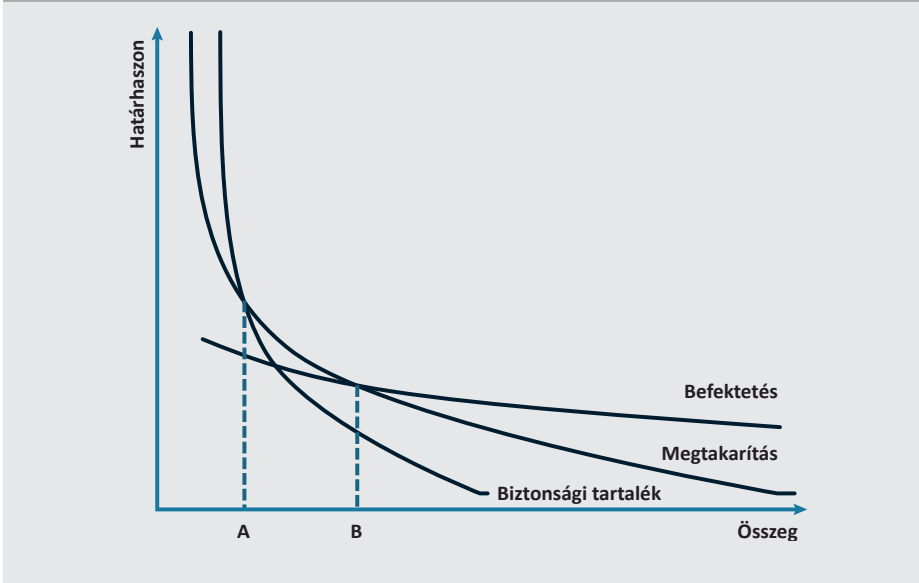
A fókuszcsoportok résztvevői többször említették, hogy a biztonsági tartalék egy jól meghatározható, konkrét összeg számukra, amellyel mindenképpen rendelkezniük kell, ez azonban a biztonsági tartalék felső korlátját is jelenti egyben, amely csak a belső és külső körülmények változása esetén módosul. A megtakarításra viszont a rendszeres gyűjtögetés, a félretett pénz folyamatos növelése jellemző, tehát felülről nem korlátos, minél nagyobb, az egyén elégedettsége annál magasabb. A fókuszcsoportok alapján az érzelmi viszonyulás a felhalmozási kategóriák mentén szintén változik, a legintenzívebben a biztonsági tartalékhoz kötődnek az emberek, a szükséglet-hierarchián felfelé elmozdulva az érzelmek intenzitása csökken, érzelmileg eltávolodnak a magasabban lévő kategóriáktól. A kockázattűrés a biztonsági tartalék esetében a legalacsonyabb. A likviditás, az azonnali és akadálymentes hozzáférés igénye felülírja az esetleges kecsegtető hozam ajánlatokat, amelyek lekötéssel járnának. A megtakarításnál a résztvevők többsége az alacsony kockázat és az értékállóság kombinációját várja el. A megtakarítás esetén a biztonság fogalma átértékelődik, és arra irányul, hogy az egyén szeretné a pénzét biztonságban tudni.

A kérdőíves felmérés is alátámasztja, hogy eltérő megtakarítási stratégiát követnek a válaszadók. A megtakarítással rendelkezők 48 százaléka likvid formában gyűjti a pénzösszegeket, és nem említette, hogy szeretné lekötni, 38 százaléka viszont a likvid formában való összeggyűjtés után tervezi, hogy leköti az összegeket. Ez összefügg azzal, hogy a megtakarítás milyen tervezési időhorizonton történik.

A közkeletű sztereotípiák szerint a pénzügyi edukáció hiánya akadályozza a többséget abban, hogy tudatosabban kihasználja a megtakarításait, ami valószínűleg sok esetben igaz lehet. Azonban a kutatás során egy árnyaltabb kép is kirajzolódik, amelyben a likvid formában tartott pénz a gyors és egyszerű hozzáférhetőségnek köszönhetően olyan hasznosságot nyújt az egyénnek, amely miatt hajlandó lemondani az esetleges extra jövedelemről. Ennek fontosságát különösen azok hangsúlyozták a fókuszcsoportos interjúk során, akiknek saját bevallásuk szerint nem válik ketté a megtakarítás és biztonsági tartalék, mert az alacsony jövedelmük miatt korlátozottak a megtakarítási lehetőségeik. A fókuszcsoportos interjúk leíratai alapján a felhalmozási szükséglet-piramis szintjeihez tartozó összegeket különböző javaként kezelik a résztvevők, egységnyi pótlólagos felhalmozás az egyes kategóriákban eltérő mértékben növeli a hasznossági szintjüket. A 12. ábra azt illusztrálja, hogy

az eltérő javakként kezelt felhalmozási kategóriákba tartozó pénzmennyiségek az egyén preferenciái alapján hogyan alakulhatnak ki. Alacsony felhalmozásnál a biztonsági tartalék határhaszna a legnagyobb, *A* összegig a biztonsági tartalék feltöltése eredményezi az egyénnek a legnagyobb hasznoságnövekedést, *A* összegnél az egyén már egzisztenciálisan biztonságban érzi magát és a jólétének növelése kerül a gondolkodásának előterébe. Az *A* és *B* összeg között a megtakarítás határhaszna a legmagasabb, ekkor a megtakarítás feltöltése történik meg, amíg a közvetlen jóléti céljai nem teljesülnek. A *B* összeget meghaladva „aktuálisan feleslegesnek” tekinthető összegeket azonosít, amelyekkel befektetésekre tud kezdeni és attól pénzügyi hasznot remélni.

12. ábra
A felhalmozási kategóriák szintjének kialakulása

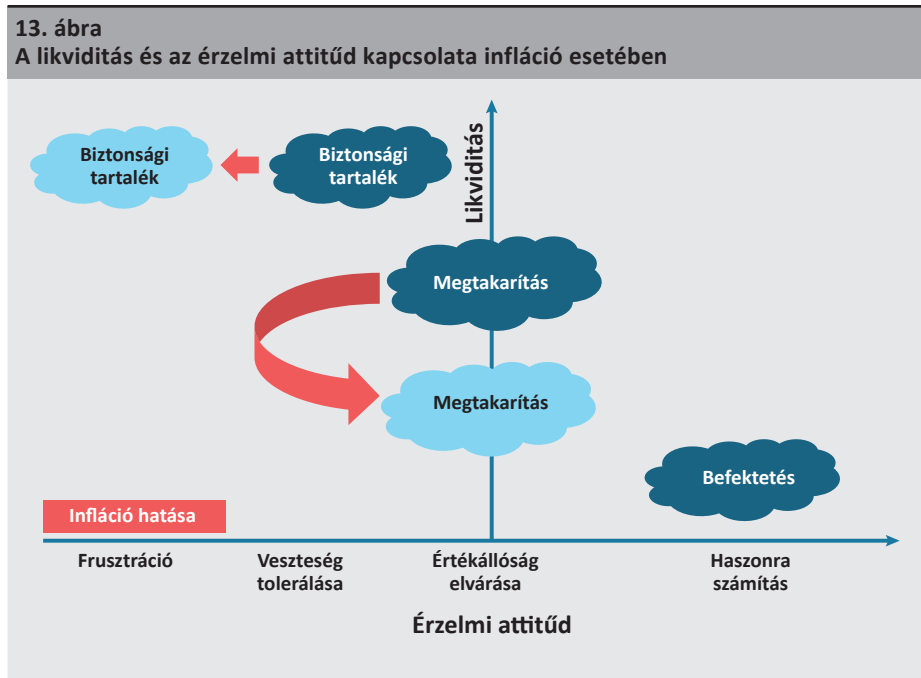

3.2.2. A felhalmozás újrakategorizálása

A likviditás és az érzelmi viszonyulás közötti kapcsolatot vizsgálva, az egyének a biztonsági tartalék esetében a magas likviditásért cserébe hajlandók tolerálni a veszteséget, amely abból adódik, hogy lekötés nélkül folyószámlán vagy készpénzben tartják a pénzüket. A megtakarítások esetében az értékállóság és a likviditás számukra optimális kombinációját alakítják ki, a befektetésnél pedig a magas hozam elvárás kompenzálja az alacsony likviditást.

Amennyiben az infláció emelkedik az egyének a megtakarításaik esetében hajlandók a likviditás egy további részéről lemondani az értékállóság érdekében. Ezzel szemben a biztonsági tartalék esetében nem engednek a magas likviditási igényből,

sőt, a bizonytalan környezetben nominálisan növelik is annak összegét, ami már frusztrációt okoz számukra, hiszen egyre kevesebbet ér a pénzük (13. ábra).

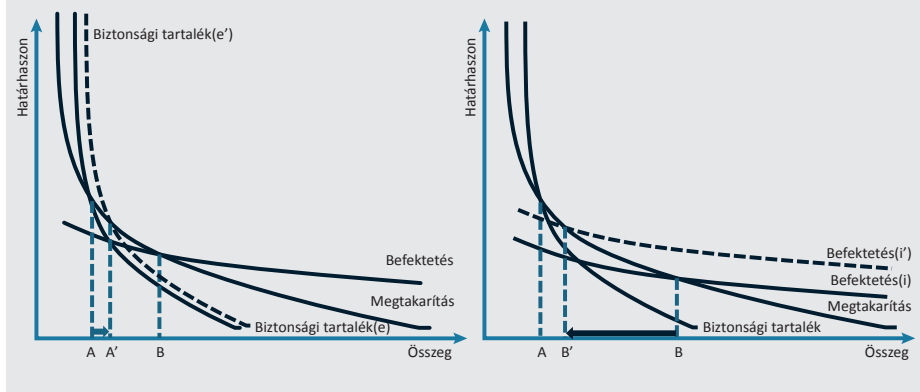
A bizonytalanság, bizalmatlanság, a stressz növekedése, valamint annak érzékelése, hogy az információs halmaz korlátozottabbá válik, leegyszerűsített, esetenként szuboptimális döntésekre vezet. A feszültség enyhítése és a döntés a megfelelő narratívával („ezt mindig így szoktuk”, „az a biztos, ami nálam van” stb.) és ezzel együtt a likviditásra törekvéssel történik meg. A mentális könyvelés hatásmechanizmusa ettől kissé eltérő, hiszen ezt a technikát az önkontroll fokozása miatt alkalmazzák leginkább, a családi hagyományokon kívül erősen ösztönözheti használatát az alacsony jövedelem. Ezek miatt a hatásmechanizmusok miatt lehetséges, hogy a korlátozott döntési helyzetek, illetve a szűkösség, akár időről, akár jövedelemről, akár információról van szó, a kontroll növelésének és a likviditás felhalmozásának az irányába hat, az egyén készpénztartását növeli, általában a biztonsági tartalék bővítésén keresztül.

A határhaszon-elmélet segítségével is megragadható a felhalmozási formák újkategorizálásának folyamata (14. ábra, bal oldali panel). A bizonytalanság ($e < e'$) növekedése a biztonsági tartalékokat értékesebbé teszi, a határhaszon függvénye fölfelé tolódik, ennek hatására optimális szintje A' -re nő ($A' - A$) megtakarítás biztonsági tartalékká történő átkeretezésével, és ezzel párhuzamosan a megtakarítás ($B - A'$)-re

csökkenésével, miközben a befektetések szintje változatlan marad. Extrém mértékű bizonytalanság esetén azonban akár a befektetések egy részének átcsoportosítására is sor kerülhet.

14. ábra

A biztonsági tartalék határhasznának változása a bizonytalanság növekedése (bal oldali panel) és a hozamok emelkedése (jobb oldali panel) esetén

Hasonlóképpen a megtakarítások kárára történik átcsoportosítás a hozam növekedése ($i < i'$) esetén (14. ábra, jobb oldali panel). A hozam növekedésével a befektetés értékesebbé válik, határhaszna fölfelé tolódik, a megtakarítások optimális szintje B' -re csökken, és a befektetések összege ($B - B'$) értékkel nő. A biztonsági tartalék szintje nem változik.

4. Konklúzió

2022–2025 között Magyarországon a készpénzállomány a kedvezőtlen makrogazdasági környezet és a csökkenő tranzakciós pénzkereslet ellenére növekedett. 2022–2023 között, a felfutó infláció időszakában csökkent a forgalomban levő készpénz értéke, de a csökkenés mértéke elmaradt a folyószámlákon tartott pénzállomány visszaeséséhez képest. Az infláció mérséklődésével viszont a készpénzállomány korrekciója, „visszatöltése” figyelhető meg. Így 2025. június végén a forgalomban levő készpénzállomány 18,4 százalékkal haladta meg a 2021. december 31-i értéket. Mindez azt feltételezi, hogy a felhalmozási célú készpénztartás dominálta az időszakban a készpénzállomány alakulását.

A fókuszcsoporthoz interjúk alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a háztartások a felhalmozásukat a jövőbeli szükségleteik alapján hierarchikus struktúrába rendezik. Ennek kapcsán a Maslow-i szükségletpiramishoz hasonlóan rajzolódott ki a felhalmozási szükségletpiramis, amelynek a legalsó szintjén a biztonsági tartalék

áll, ennek fő célja az egyén egzisztenciális biztonságának a megteremtése, szorongásának oldása. A biztonsági tartalék legalább egy részét készpénzben tartják, mert a likviditása kiemelten fontos. A kérdőíves kutatás eredményei alapján ez a felhalmozási kategória a lakosság több mint 80 százalékánál megjelenik.

A felhalmozási szükségletpiramis következő szintjén a megtakarítások állnak, amelyek valamilyen jóléti, jövőbeli cél elérését szolgálják, a biztonsági tartalékhoz képest az értékállóságuk hangsúlyosabb. A készpénznek ennél a kategóriánál a vélelmezett banki költségek és bizalomhiány csökkentése miatt van szerepe, illetve a készpénz a felhalmozás folyamatát egyszerűvé teszi, mivel a mentális könyvelés az önkontroll növelésének egyik legkézenfekvőbb eszköze. A piramis legmagasabb szintjén a befektetések állnak, ahol a készpénznek nincs jelentősége.

Az egyes szintekre allokált összegek nagysága a külső körülményektől és az egyén élethelyzetétől, személyiségétől függ, de általánosságban kijelenthető, hogy a bizonytalanság növekedése és az intézményrendszerbe vetett bizalom csökkenése a biztonsági tartalék összegének a növelését eredményezi, akár a megtakarítások „átcímkézésével”. A hozamok növekedése az értékállóságra való törekvésen keresztül a megtakarítások befektetéssé való konvertálását okozzák, de a biztonsági tartalék szintjére ez nincs hatással. További kutatási kérdésként merül fel, hogy mivel a látra szóló betétek likviditása a készpénzhez hasonlóan magas, ezért állományának alakulását mennyiben befolyásolja az óvatossági felhalmozásra törekvő fogyasztói attitűd, amely a készpénz kapcsán is azonosításra került, azaz igazolható-e, hogy a lakosság kimondottan biztonsági tartalékként, óvatossági célból tartalékol bizonyos összeget a folyószámláján, annak ellenére is, hogy tisztában van az így elszenvedett kamatveszteséggel. További kérdésként merülhet fel, hogy igazolható-e percepció, attitűdbeli különbség a készpénz és a látra szóló betét likviditása között.

A felmérésünk eredménye azt igazolja, hogy az egyének tudatában vannak annak, hogy az infláció a biztonsági tartalék elértéktelenedését okozza, azonban a likviditásra irányuló belső kényszer megakadályozza, hogy lekössék ezeket az összegeket, viszont az elértéktelenedés részben frusztrációt okoz. A biztonsági tartalék rugalmatlanságát a kérdőíves felmérés alátámasztotta, hiszen a lakosság döntő többsége szerint jó otthon tartani készpénzt váratlan események esetére, így a magyar lakosság készpénzfelhalmozása nem egyszerű „pénzügyi tudáshiány”, hanem racionálisnak megélt válasz a bizonytalanságra, a bizalmatlanságra és likviditás iránti kiemelt igényre.

A biztonsági tartalékként tartott összegek mobilizálása a befektetések irányába az intézményi bizalom megszilárdításával, valamint a gazdasági, társadalmi bizonytalanság csökkentésével érhető el.

Felhasznált irodalom

- Ashworth, J. – Goodhart, C.A. (2020): *The surprising recovery of currency usage*. International Journal of Central Banking, 16(3): 239–277.
- Ball, L. – Cecchetti, S.G. (1990): *Inflation and uncertainty at short and long horizons*. Brookings Papers on Economic Activity, 1990(1): 215–254. <https://doi.org/10.2307/2534528>
- Bódi-Schubert Anikó – Ritzlné Kazimir Ildikó (2023): *Az euro és a forint készpénztartási hányadát alakító tényezők – a megtakarítási készpénzkereslet térnyerése az ezredfordulótól*. Hitelintézeti Szemle, 22(3): 67–96. <https://doi.org/10.25201/hsz.22.3.67>
- DeVaney, S.A. – Anong, S.T. – Whirl, S.E. (2007): *Household savings motives*. Journal of Consumer Affairs, 41(1): 174–186. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2006.00073.x>
- Faella, F. – Zamora-Pérez, A. (2025): *Keep calm and carry cash: Lessons on the unique role of physical currency across four crises*. ECB Economic Bulletin, 2025/6: Article 6. https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/articles/2025/html/ecb.ebart202506_02~1a773e2ca3.en.html. Letöltés ideje: 2025. november 20.
- Fisher, I. (1930): *The theory of interest*. Macmillan, London.
- Keynes, J.M. (1936): *The general theory of employment, interest and money*. Harcourt, Brace.
- Lindqvist, A. (1981): *A note on determinants of household saving behavior*. Journal of Economic Psychology, 1(1): 39–57. [https://doi.org/10.1016/0167-4870\(81\)90004-0](https://doi.org/10.1016/0167-4870(81)90004-0)
- Lochmiller, C.R. (2021): *Conducting thematic analysis with qualitative data*. The Qualitative Report, 26(6): 2029–2044. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2021.5008>
- Maslow, A.H. (1954): *Motivation and Personality*. Harper & Row Publishers. New York.
- MNB (2025): *Megtakarítási jelentés 2025*. Magyar Nemzeti Bank. <https://www.mnb.hu/letoltes/megtakaritasi-jelentes-2025.pdf>
- Nyumba, T.O. – Wilson, K. – Derrick, C.J. – Mukherjee, N. (2018): *The use of focus group discussion methodology: Insights from two decades of application in conservation*. Methods in Ecology and Evolution, 9(1): 20–32. <https://doi.org/10.1111/2041-210X.12860>
- Oktatási Hivatal (2024): *PISA 2022 – Pénzügyi műveltség, összefoglaló jelentés*. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/nemzetkozi_meresek/pisa/PISA2022PM.pdf. Letöltés ideje: 2025. november 20.
- Rabiee, F. (2004): *Focus-group interview and data analysis*. Proceedings of the Nutrition Society, 63(4): 655–660. <https://doi.org/10.1079/PNS2004399>

- Raghubir, P. – Srivastava, J. (2008): *Monopoly money: The effect of payment coupling and form on spending behavior*. Journal of Experimental Psychology: Applied, 14(3): 213–225. <https://doi.org/10.1037/1076-898X.14.3.213>
- Raghubir, P. – Srivastava, J. (2009): *The denomination effect*. Journal of Consumer Research, 36(4): 701–713. <https://doi.org/10.1086/599222>
- Ritzl Ildikó – Száraz Anikó – Bódi-Schubert Anikó (2026): *Megtakarítási reflexiók és döntések analízise a hazai lakosság körében végzett fókuszcsoportos interjúk alapján*. Statisztikai Szemle, 104(1): 5–43. <https://doi.org/10.20311/stat2026.01.hu0005>
- Ritzlné Kazimir Ildikó – Máténé Bella Klaudia (2020): *A gazdasági és a szabályozási környezet változásának hatása az áfaelkerülés 2006 és 2016 közötti alakulására Magyarországon*. Statisztikai Szemle, 98(2): 107–132. <https://doi.org/10.20311/stat2020.2.hu0107>
- Rogoff, K.S. (2016): *The Curse of Cash*. Princeton University Press, Princeton, Oxford. <https://doi.org/10.1515/9781400883219>
- Thaler, R.H. – Shefrin, H.M. (1981): *An economic theory of self-control*. Journal of Political Economy, 89(2): 392–406. <https://doi.org/10.1086/260971>
- Xiao, J.J. – Anderson, J.G. (1997): *Hierarchical financial needs reflected by household financial asset shares*. Journal of Family and Economic Issues, 18(4): 333–355. <https://doi.org/10.1023/a:1024991304216>
- Xiao, J.J. – Noring, F.E. (1994): *Perceived saving motives and hierarchical financial needs*. Journal of Financial Counseling and Planning, 5: 25–41. https://digitalcommons.uri.edu/hdf_facpubs/198
- Zamora-Pérez, A. (2021): *The paradox of banknotes: understanding the demand for cash beyond transactional use*. Economic Bulletin, 2021/2: Article 2. https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/articles/2021/html/ecb.ebart202102_03~58cc4e1b97.en.html. Letöltés ideje: 2025. november 20.